

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

ПОВРЕМЕНИ СПИС ЗА СЛОВЕНСКУ ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ

Уређивачки одбор:

др *Ирена Грицкај*, др *Милка Ивић*, др *Павле Ивић*, др *Радослав Кайичић*,
др *Рудолф Коларич*, *Блаже Конески*, др *Берислав Николић*, др *Миливој Павловић*,
др *Асим Пецо*, др *Мићар Пешикан*, др *Живојин Сјанојчић*

Главни уредник

МИЛКА ИВИЋ

XXXI књ.

БЕОГРАД

1974 — 1975

РУЈАН, РУЈЕВАН, РУЈЕВИНА, РУЈИ И СЛ.

У новије време о значењу речи рујан објављена су четири рада.

Асим Пецо¹ прво наводи да по Вуку *рујно* вино значи *жућкасио вино*, да је, по једнима, рујан синоним придезу *црвен* (отворено или затворено црвен), а да по другој рујан значи *жути* и најзад, изнето је мишљење да ова реч значи *млад, овогодишњи*.

О значењу речи *рујан* налази податке код наших лексикографа, затим у грађи Института за српскохрватски језик Српске академије наука и уметности; наглашава се свуда да та реч означава неку боју, а не доба или старост. То значење има и у изразима *рујан кукуруз, рујан љасуљ* и *рујно жито*, што се говори у источној Србији, а што је навео Св. Вуловић.² То исто значење има и у изразу *рујно воће* у време пре него што сазри. А. Пецо је закључио: а) да је *рујан*, стални епитет уз вино и још уз речи: *крв, зора, јесен, цвијет*; б) да према већини лексикографа значи црвен у различним нијансама, а мало је потврда за значење које му је дао Вук; в) да за значење *младо, ново, овогодишње* (Вуловић) није у питању старост плода него боја пре пуног сазревања.

Према А. Вајану³ *рујан* је чакавска реч позајмљена из старог талијанског *roggio* (фр. *rouge*, лат. *rubens*) која је замењена са *rosso*, одакле је, према аутору, као у другим примерима, изведена и реч *рујан*.

Ново гледиште о значењу речи *рујан, рујеван* изнео је Ив Едуар Беглен⁴ који истиче да Вук поред речи *рујан* има у Рј. и *рујеван* (*рујезно вино*), реч која је била застарела у Вуково доба, те Вук упућује на *рујно вино*, па даље наводи речи изведене од *руја*: *рујевина, рујика* — *рујево дрво, рујница* гљива жуте боје. За сам *руј* Беглен напомиње

¹ Асим Пецо, Прилози за књижевност, језик и фолклор, књ. 28. 1962, стр. 101.

² Св. Вуловић, Годишњица Николе Чупића, VI, Београд, 1884, стр. 265

³ André Vaillant, Прилози за књижевност, језик и фолклор, књ. 29, 1963 стр. 323

⁴ Yves Edouard Boeglin, Прилози за књижевност, језик и фолклор, књ. 29, стр. 324—331.

да има жуте цветове, да се његови екстракти употребљавају у бојарству и боје жуто до црвено, што зависи од концентрације. Према томе, Вук је био у праву што је овом вину приписивао жуту нијансу.

По Беглену боја у називу *рујно вино* није у питању, већ се овај назив директно везује за дрво руј. Он се додавао вину да би га конзервирао, тј. да би се вино могло сачувати *да не ускисне*, да не оболи, како се каже, другим речима, вино је тим додатком оплемењено: не квари се и услед танина и других састојака, које садржи руј, добива нарочити укус. Такво вино није се пило сваки дан и ма где, није га пио ма ко и у већој количини могли су га пити само јунаци, који су увек у народним песмама изнад обичних људи, па и у погледу количине вина коју могу попити.

Беглен, дакле, сматра да је боја од споредног значаја и тек доцније, у току ропства под Турцима, рујно вино је изгубило квалитет племенитог вина, али његово пиће и даље је везивано за народне јунаке као борце против Турака, који нису пили вино.

Према аутору могло би се скоро рећи да је у подсвести оних који употребљавају овај адјектив остала далека успомена о *йлемениџом*, овом нарочитом не обичном вину, тако да рујан чува извесну нијансу „племенитог“: *рујна крв* није само црвена крв, то је румена крв руја, племенита, благородна крв итд. ... исто тако *рујна усна* и *рујна усџа* сигурно се не употребљавају као *црвена усна* и *црвена усџа*!

М. Златановић у свом чланку: *Рујно вино*⁵ заступа гледиште, донекле слично Бегленову, да је *рујно вино* за народног певача синоним доброг, јаког, силног вина, какво треба да пију прави јунаци, да ни у стиховима: *усџанџа*, *рујна румена* и *румено*, *рујно вино црвено* рујан не мора да значи боју; да се у нашим јужним крајевима епитет рујан односи на воће које је још у процесу зрења. Дакле, ни у једном случају у народној поезији Враћа на југу Србије рујан не означава боју — црвен.

I

Да би се могла објаснити ова често супротна гледишта потребно је прво указати на неке особине руја, после чега ће се без тешкоће разумети различна тврђења у погледу значења *рујан* у народној поезији и у другом књижевном стваралаштву.

⁵ Др Момчило Златановић, Народна стваралаштво Folklor, св. 46, 1973 (изишло у 1974) стр. 68.

Руј (*Rhus caryaria* L.) расте у Јужној Европи (око Средоземног мора). То је дрво или грм од 8 до 10 m висине. Његово лишће садржи 21—30% танина. Код нас је распрострањена врста (род) *Rhus cotinus* L. = *Cotinus cogzygia* Scop. по камењарима и сунчаним брдским странама. То је шибл висине око 2 m. Цвета у мају одн. у јуну, цвеће му је ситно, црвенкасто, поређано на врху гране у растресите метлице; лишће је цело, округласто (јајасто) и под јесен црвено (Панчић каже *рудо*). Плод му је црвена *кошћуница*.⁶

Синоними су: *рујевина*, *рујика*, *рујка*.

Оно што је за наша тумачења посебно важно јест карактеристична промена боје *рујева* лишћа: *зелена* боја крајем лета прелази у *жути*, затим у *наранџасту*, *ружичасту* и најзад у *црвену*. Све лишће рујевог шибља у октобру је *црвене боје*, тако да чини упечатљив утисак међу осталим дрвећем. То се, нпр., може посматрати дуж долине реке Ибра као и на многим другим местима. Ова промена боје иде обрнутим редом од једног дела сунчаног спектра (црвена, наранџаста, жута, зелена) рачунајући ту и нијансе које се јављају при прелазу једне боје у другу.

Лишће нашег руја садржи од 13 до 18% танина и употребљава се, као и *Rhus caryaria*, за штављење (чињење) коже (сахтијан — Saffian, марокен — првобитно на Истоку (Сирија) и у Северној Африци), боје црвене, жућкасте и сл. Боја је постојана на светлост. Дакле, примењује се у бојарству. Водени екстракт лишћа са зеленом галицом („карабојом“, феро-сулфатом) употребљава се за бојење постојаном црном бојом, дрво и кора служе за бојење пређе у жуто, а корењем се бојадише црвено. Раније се из источних делова Србије руј извозио у Бугарску (Панчић).⁷

II

Као трговачки артикал руј се помиње још у средњем веку. Тако Јиречек⁸ говорећи о извозу из Босне и Србије у Дубровник помиње,

⁶ Највероватније је да му назив потиче од келтског *rhudd*, црвен због плода. Од истог су корена: *руд*, *рус*, *рић*, *рђа*.

⁷ Ј. Панчић, *Ботаника*, Београд, 1868, стр. 270; *Флора кнежевине Србије*, Београд, 1874, стр. 22; *Додатак флори кнежевине Србије*, Београд, 1884; *Гласник Српског ученог друштва XXX*, 1881, стр. 158; *Флора у околини Београда*, VI изд. 1892, стр. 232. Др С. Петровић, *Флора околине Ниша*, Београд, 1882, стр. 198. Фран Кушан, *Ljekovito i drugo korisno bilje*, Zagreb, 1956, стр. 358, 359. Драгутин Симоновић, *Ботанички речник*, Посебна издања Српске академије наука, Београд, 1959. *Флора СР Србије V*, Српска академија наука и уметности, Београд, 1973, стр. 57—60.

⁸ *Jireček-Cvetković, Važnost Dubrovnika u trgovačkoj povijesti srednjeg vijeka*, Dubrovnik, 1915, str. 36.

међу осталим шумским производима, за кожарство потребну *рујевину* (*scotatum*) која се извожаше до у Фиренцу, Апулију или Месину. Р. Ковијанић⁹ наводи да се у XV веку *рујевина* извозила у Котор. Тако је према уговору од 10. јуна 1438. год. један трговац имао да извезе, између осталог, 3000 фунти *рујевине* (*scotani*).

У новије доба В. Карић¹⁰ пише да у окрузима чачанском, ужичком, рудничком и књажевачком има доста *рујевине* — шибља, које је у пређашњим годинама било доста знатан предмет за извоз. К. Костић¹¹ износи да је још и данас јак извоз бухарице и *руја*, који се употребљава за чињсње кжа.

По М. Ж. Јовановићу¹² владика Раде је увео извозне таксе на *руј* и рибу. Црна Гора је уочи првог балканског рата извозила четири вагона *руја*¹³, а после првог светског рата десет вагона¹⁴. Податке о скупљању и употреби *руја* код нас наводи М. Савић и за нека друга места¹⁵.

III

Многа топографска и географска имена изведена су од речи *руј*. Ван оквира овога рада било би навођење свих тих имена, места где се налазе и библиографских података који се могу наћи у А. Рј., у Насељима српских земаља (књ. 4. до 39, 1902—1965. г.) и на другим местима. Али број и разноврсност тих имена указује колико је *руј* био распрострањен и колико је био везан са свакидашњим животом ондашњих људи.

Руина, Руишта, Руизвор, Руј, Руја, Рујаве (pl), Рујак-Рујака, Рујан-Рујна, Рујан-планина, Рујане, Рујани, Рујанско поље, Рујарица, Рујаште, Рујбине, Рујев бријег, Рујев врх, Рујев крш, Рујева глава, Рујева главица, Рујева пољана, Рујева стијена, Рујева страна, Рујевац, Рујевачка река, Рујевачки Бешлинац, Рујеви до, Рујеви дол, Рујеви

⁹ Р. Ковијанић, Помени пригорских племена у которским споменицима (XIV—XVI вијек) књ. II Титоград, 1974. год., стр. 212.

¹⁰ В. Карић, Србија, опис земље, народа и државе, Београд, 1887.

¹¹ К. Костић, Старе српске трговине и занати, Београд, 1904, стр. 44.

¹² М. Ж. Јовановић, Босанска вила, 1910, стр. 246.

¹³ Миливоје Савић, Наша индустрија, занати и трговина, IV Београд, 1924. год., стр. 225.

¹⁴ *ibid.* X књ. Сарајево, 1932, стр. 338.

¹⁵ *ibid.* IV, Београд, 1924, стр. 196.

киж, Рујевик, Рујевиница, Рујевца, Рујевце, Рујевина до, Рујевишта, Рујевише, Рујево, Рујево гувно, Рујез, Рујетка, Рујецка(ј)ско гувно, Рујишка, Велика Рујишка, Рујишка Жљебара, Мала Рујишка, Рујишка река, Рујишко брдо, Рујишко село, Рујишник, Рујишта, Рујиште, Рујковац, Рујковце, Рујна, Рујна или Рујно, Рујниковац, Рујнићи, Рујница, Рујничарка, Рујско гувно, Рујовина, Рујце, Рујчић, Рујшић, Рујник, Рујнице. (У западној Бугарској до границе наше земље, налази се планина *Руј* (врх 1706 m), а толоним истог назива постоји и у Румунији.)

Додаћемо овде неколико напомена о неким називима:

1. — *Рујно* је стара кнежевина у некадашњој ужтчкој нахији, а тако се зове и манастир на реци Бетињи испод Златибора (у манастиру је била једна од првих наших штампарија, 1529. год). Мисли се да је тако названа по обиљу руја који је по њој растао (Вук, Рјечник; М. Ђ. Милићевић, Кнежевина Србија, Београд, 1876, стр. 587).
2. — Сухо рујево лишће се млати на *гумну* и уситне га да се даје просејати на сити (А. Јовићевић, Рјечка нахија у Ц. Гори, Насеља VI, 1911, стр. 170).
3. — Руј је имао некада много већу употребу: жез се и врхао на *гумну*, те се отуда и зове место Рујецка(ј)ско *гумно* (М. Станојевић, Тимок, Насеља књ. 29, 1940, стр. 463, 464.)
4. — Као крај у селу Рибарићу помиње се *Рујско гувно* (М. Лутовац, Ибарски Колашин, Насеља, књ. 34, 1954, стр. 98).
5. — *Рујево гувно* зове се место у Равници. (М. Филиповић, Рама у Босни, Насеља, књ. 35, 1955, стр. 143, 144).
6. — У суботу је Иван млатио *рујевину* с братом на *гумну* (В. В. Вукасевић, Бршљан I, Нови Сад, 1885, 1886, стр. 194).
7. — „У Брду је био сплхијски крш, а на Рујевој Страни Турци су *врли руј*“. (М. Драгић, Насеља, књ. X, 1921, стр. 252).
8. — *Рујара*. Ступа на јазу где се туца руј, чији тучак подиже и спушта водена снага помоћу кола (М. К. Борисављевић, Збирка речи из разних крајева, 1952. год.).¹⁶
9. — *Рујошцу*. На Фојници више је *рујошцуца* (ступа) и кожестоји (табаци) имају око воде ксжестроје (Даница, VIII, 475).
10. — По предању кнез Лазар је место одакле му је у марамама доношено *рујно вино* назвао *Рујшник* (Т. Бушегић, Левач, Насеља V, 1903, стр. 471).

¹⁶ Све збирке речи су из Грађе Института за српскохрватски језик Српске академије наука и уметности.

Пре другог светског рата говорило се за неготинско вино да се може носити у марами.

11. — *Руја брдо*, *Руја* тако се зове по својој *црвеној* земљи (Ј. Ердѣљановић, Доње Драгачево, Насеља, IV, 1902, стр. 13—16, 117—126).

12. — ... и код садашњег брда и потока „Рујевца“ потоку се, и ту „*рујев њошток*“ од *крви* буде... Отуда се тај поток назива „Рујеви поток“ и то брдо „Рујевац.“ (Ј. Мишковић, Гл. СУД 34, 1872, стр. 241).

IV

Реч, изведена од именице руј, о којој се највише расправљало јест *рујан* и то нарочито у вези с вином (*рујно вино*). Ми ћемо овде говорити и о другим називима који стоје у вези с основним значењем речи *руј*.¹⁷

Рујно вино

За Вука је ова реч стајаћа (стални епитет) уз вино и значи *жућкасио*. Сам адјектив рујан значи: црвен, црвенкаст; жућт, жућкаст; румен, ружичаст (А. Рј); заиста, он може означивати сваку од тих боја; према боји цвета — *црвенкасиа*, према боји плода — *црвена*, према боји добивеној при екстракцији коре и рујевог дрвета — *жуџа*, према боји добивеној из корена — *црвена*. Најзад, рујево лишће, као што је поменуто, прелази од зелене у жуту, наранџасту, ружичасту, да напо-слетку добије црвену боју, што даје нарочити изглед рујевог шибљу у месецу октобру и, на основу чега је, поред осталог, народ *црвено вино* назвао *рујним вином*.

У нашим народним песама, овде мислим у првом реду на Вукову збирку од I до IX¹⁸, епитети уз вино су: (*х*)*ладно вино*, *црвено вино*; *црвеника вино*, *рујно вино* (*рујево вино*, *рујевина вино*) и *мрко вино*. Бело

¹⁷ О осталим речима чије је значење различито од ових изведеница неће бити говора, нпр. *руан* и *рујански* — септембар, септембарски; *рујеваци* (*рујевање*) — стругати зубе о зубе, шкргутати; *рујети* — зујати (у Левчу); *руба* — смрзотина, озеблина; *рубица* дем. од *руба*; *рујати* — тутњети, бучати; рити; *рујак* — рој; кошница за ројење; *рујити* — зујати, брујати итд.

¹⁸ Вук Стеф. Караџић, Српске народне пјесме, I—IX, Београд, наши наводи односиће се на издање 1929—1940.

вино се уопште не помиње као ни *црно вино*.¹⁹ Ти су називи дошли доцније. (Према Вуку *мрк* значи *црн*, *вран*). Сам Вук превео је немачки назив *roter Wein црвеника* (Vuk Steph. Karadschitch, Deutsch-serbisches Wörterbuch, Wien, 1877).

Беглен је додао напомену да је српскохрватски језик један од ретких језика у коме се *црвено вино* назива *црним вином*. Пре свега у народним песмама употребљава се назив *мрко вино*, а мрк, као што је горе речено, по Вуку значи *црн*; друго, тај назив потиче од тачно посматране физичке појаве јер је такво вино у одбијеној светлости *црно*, а у пропуштеној *црвено*.

А. Пецо је навео (loc. cit.) речничку и другу грађу према којој овај адјектив у вези с вином и неким другим речима значи само црвен у разним нијансама.

По Вуловићу *рујно вино*, као што смо поменули, значило би овогодишње или, наставља он даље, како се данас обично говори, *ново*, *младо вино*.

Позната је ствар да *ново*, *младо вино* није никакво вино, а најмање вино које пију јунаци народних песама. Међутим, сам Вуловић цитира ове стихове:

Пред њег'носи *џрогодишње вино* (II књ. стр. 146, стих 151)

Донесе му крчмарица Јања

Рујна вина од седам година (II књ. стр. 383, стих 162)

Донесе ми рујно вино

Да кипјало *девет љуџа* (Бугарске народне пјесме браће Миладиновић)

Ова последња два стиха указују на чињеницу да се сталним и спорим врењем (ферментацијом) добивају добра црна вина, јер у току неколико година потпуно „сазру“.

По Беглену назив *рујно вино* потиче од руја који се додавао вину да би се конзервирало, тј. да не ускисне, те да се на тај начин добивало *џлемениџо*, несвакидашње вино.

¹⁹ *Бело вино* није беле боје, оно је сивожућкасте боје. Каже се боје белог вина, а у Чумићу беловињске боје. Ја сам чуо у новије време да се покаткад рече: добро, старо *црвено вино* из Далмације (далматинско). Новијег је порекла и *вино ружница*. Дописник „Политике“ из Париза (1. X 1974, стр. 7) вели: ... из којих се на травњатим пропланцима извлаче боце *руменог вина* ... Он је тако назвао француско *le vin rouge* (црно, „црвено“ вино). Најзад, вреди напоменути да сељаци у Херцеговини (нпр. околина Требиња) црно вино називају *црвеника* (*руменика*) *вино*, а „бело вино“ жућкасте боје (нпр. жилавка) називају *рујно вино*.

У нашој народној књижевности и иначе нема ни помена да се тако нешто чинило, тј. да су се вино додавале примесе које би му побољшале укус, сачувале га да не „оболи“ — оплемениле га.

После напред наведена два стиха (Донесе му крчмарица Јања ...) долазе стихови:

Меће у њег' била свакојака,
Паде Бемо главом без узглавља.

Овде су „траве (биље) свакојаке“ додате само да би опиле Бема, али не као додаток вино или нешто слично. Уосталом, љуске од црнога грождја садрже, између других састојака, танина и стреша (среша) (кисела калијумова со винске киселине, калијум-хидроген-тартарат) који се с временом таложји на зидовима бурета као чврста кристална маса. Ова два састојка дају укус вино и, поред тога, чувају га донекле да се не поквари.

Треба овде још једном истаћи да се и из народних песама може једино закључити да рујно и *црвено вино* (*црвеника вино*) исто значи. Тако у песми *Марко Краљевић и Арапин* (II књ. стр. 367). Арапин је наметнуо намет на Стамбол ...

По два чабра *црвенога вина*,
И по једну лијепу ђевојку,
Те му служи *црвенику вино* (стих 69—61);

мало даље:

Спремише му господску вечеру,
И спремише *црвенога вина*,
И послаше у новог хана,
Сједе Марко пити *рујно вино* (стих 262—265);
Те он пије *црвенику вино* (стих 312).

Као што се види певач је (Вук је забележио ову песму од Тешана Подруговића) употребио синониме: *црвено вино*, *рујно вино* и *црвенику вино*. По себи је јасно да је *црвено вино* које су Марку послали у Њови хан и он одмах почео да пије *рујно вино* вино исте боје.

У песми *Марко Краљевић и Мина од Косиура* (II књ. стр. 357) помиње се *црвено вино* (стих 2), *рујно вино* (стих 52) и *мрко вино* (стих 115). Дакле, *црвено*, *рујно* и *мрко* (црно) *вино* означавају вино исте боје.

Борђе Поповић у својој књизи *Турске и друге источноанске речи у нашем језику*, Београд, 1884, каже: „Рујно, држим није друго него ру-

мено. Ја сам се родио у селу, где људи живе од винограда, и никад нисам чуо, да су рекли за бело, жуто, жућкасто вино да је рујно вино; напротив, кад су се веселили и црвено вино пили, увек су га звали рујно вино“. Ђ. Поповић рођен је у Срему (село Бенковац, 1832—1914).

К. Поповић Мљцјна (Велики српски кувар, II изд. Нови Сад, 1904, стр. 15) вели: „До печења пије се обично асталско вино, за рибом добро *црно* или *рујно*.“

Рујне усне

Беглен сматра да *рујна крв*, *рујна усња* и *рујне усне* не значе само *црвену крв*, *црвена усња* и *црвене усне* (видети раније). Слично мишљење заступа и М. Златановић. По њему у стиховима

Да ти видим, бело Легче,
Усњанца, рујна румена.

реч *рујна* може да значи и *млада*, *чедна* (још „незасрела“) *усњанца*. Тако исто у стиху

Румено, рујно вино црвено.

Прво ћемо рећи да употребом синонима *рујна*, *румена* и *румено*, *рујно вино црвено* само се врши појачавање и јаче истицање епитета *рујан*. Тако у стиховима:

Све се кунем и преклињем
Да не пијем рујна вина,
Рујна вина румена,
Да не јашем врана коња
Врана коња гаврана.

Гавран и као птица и као *коњ* (вранац) означава црну боју, а то исто значи и реч *вран*.

С друге стране, човек од рођења (дакле и мушко и женско) има, поред црвене крви и црвених уста, *црвене усне*. Да ли су оне затвореније или блеће боје зависи од узраста, здравља и других услова. Али, жене су од давних времена *бојиле косу*, па то чине и данас (у различитим бојама), *обрве*, *твржавице*, *лице* (белило, руменило, пудери различитих мирних боја), *ноктје*, *усне*, па то и данас чине (руж за усне, читава скала црвених боја различитих нијанси, *кармин* — карминисати, *накарминисати усне*). Дакле, рујне усне значе само *црвене усне*.

Ако треба рујним уснама дати још и неку другу особину, онда се то чини посебним епитетима²⁰:

Са усана *рујних* и *нежних*
Веселе им песмице се краду. (М. Поповић, Песме, Земун,
1884, стр. 189)

... јер их ни овог јутра нису гризла твоја мушка *руна* и
ишпа усћа. (Д. Васић, Црвене магле, Београд, 1922,
стр. 24)

Занесен блуџах градом милиона
И снегах твоје *вреле усне рујне*. (М. Милошевић, Први
плодови, Београд, 1929, стр. 73)

Рујан = *жуји*, *наранџаси*

А. Пецо је навео (loc. cit.) да је *рујан* стални епитет уз речи: *вино*, *крв*, *зора*, *лице*, *јесен*, *цвијет*. — Али овај епитет се помиње, поред *усћа* и *усана*, и уз многе друге речи: *зраци*, *руже*, *запад*, *јутро*, *лишће*, *лик* (зоре), *осванак*, *ифозорје*, *кукурек* ... Сем тога се употребљава и у пренесеном значењу. Напред је исто тако поменуто да *рујан*, као и друге изведене речи од руја, може значити *жуји*, *жућкаси*, *наранџаси*.

Тако ми је једна старица, мајка мога пријатеља и колеге, рекла за једног болесног човека да је *жуји* као *руј*.

Ево још неколико примера:

1. — Sibirija također daje mnogo topaza koji su obično *medožuti* ili *rujni* (Dr Đuro Pilar, Vienac, 1871, str. 379).

Сибирски су топази дакле *жуји* као *мед* или *рујни*. Топаз је обично жуте боје.

2. — ... као да је конопља брана у *рујном зрењу* (В. Т. Радовановић, Гајење конопље и лана, Београд 1927, стр. 34).

Кад лишће код конопље почне *жујети*, онда је чупају. Мушка (белојка) пожути пре женске (црнојке), чије лишће *ио-жуји* кад семе почне зрети.

3. — Перперомъ ... звао се еданъ родъ Византійски златны новаца, одтудъ тако наречены, што су одъ *злата особинио руиногъ* ... и претоплѣногъ ковани были. (*Сербскій народниѣ листѣ*, IX, Будим, 1844. год., стр. 293)

Као што је познато злато је *жује* боје.

²⁰ Наводи овде као и у даљем раду узети су из грађе Института за српско-хрватски језик Српске академије наука и уметности, али су ипак свуда проверени.

4. — Напред иде чета снажних копљаника
А за њима слуге с *рујним букишњама* (В. Ј. Илић, Песме I, СКЗ, 1907, стр. 137)

5. — Ти падаш сунце драго,
Твој *рујни* гаси се *лик* (М. П. Шапчанин, Приповетке II, Панчево, 1879. стр. 66)

6. — Сунчани зраци још топли и *рујни* (М. Бојић, Сонети 1917, VI)

7. — Наранце *рујни лик* међ' лишћем се стидно *руји* (В. Ј. Илић, Песме II, СКЗ 1909, стр. 155)

У примерима 4, 5, 6 и 7 боја буктиње и боја сунчане светлости и самог Сунца су жуте.

Рујна пшеница

Жетву пшенице треба предузимати у *рујном сјању*, тј. када већи део влаћа *пожуји* и зрно у половину стврдне. (Ј. Марковић, Ратарство, Београд, 1907, стр. 56)

Дакле, *рујна* пшеница значи кад влаће пожути као руј.

Рујни кукуруз

Кукуруз кад су му зрна прилично тврда, али ипак могу ноктом да се начну (Ж. Н. Стефановић, Збирка речи из Средњег Тимока, Књажевца и околине и из разних крајева, 1900—1907).

Кад се црвени кукуруз крупно самеле (прекрупа) за исхрану живине зову га *рујал* (село Браћевац близу Неготина).

Рујни њасуљ

Обичнији назив је *рујави њасуљ*. Тако га нпр. зову у околини Врњаца; ту се назива још и *лежак*, зато што ниско расте, затим *комишарац*, *гулаш*.²¹ На Златибору га називају *рујчица* (Јб. Мићић, Златибор, С. етн. зборник, XXXIV, 1925, стр. 408).

²¹ Од *гулићи* — скидати махуну (љуску) с пасуља, одвајати плод од махуне, *комишати* га.

Рујави њасуљ је прво бео, а кад сазри *њоцрвени* — отвореније или затвореније боје. (Обојена је само целулозна опна, а језгра је бела).

Рујне воћке

Расту корисне воћке окићене зеленим лишћем, између кога стидљиво провирују *рујни њлодови*. (Свет. Ђоровић, Из моје до-мовине, Мостар, 1898, стр. 57)

... брескве, шљиве су *рујне* кад почну да зру, па су по површини као *лиће од руја*, кад почну да руде те их неки и једу. (Властимир Станојевић, Књажевац)

За шљиве се вели да су *рујне* кад су тек почеле зрети. (Стеван Пејић, Збирка речи из Пирота и околине 1900).

Рујни њлод који још није потпуно зрео. (Т. Димитријевић, Збирка речи из Врања 1907—1908)

Дакле, зелени плодови воћа прво *заруде* пре него што сазру. Тако се каже да су шљиве (трешње, црно грсџје и др.) почеле да *руде*, тј. добијају црвенкасту, ружичасту боју рујева лишћа при прелазу наранџасте у црвену.

Рујни ораси

Тако се зову ораси кад имају сасвим младу језгру. (Ж. Стефановић, в. стр. 175, под Рујни кукуруз).

Језгре младих ораха обавијене су танком опном жућкасте или црвенкасте боје што зависи од времена зрења.

Руји, а, е

Овај придев употребљава се у одређеном виду у неким местима у Србији.

Народ разликује боје: белу, *рују* ... (Ј. Павловић, Живот и обичаји народни, књ. XII, стр. 36, Београд, 1921)

Понека (деца) су носила капу од плетива *рује* боје (обојене у броћу). (Л. Грђић Златокосић, Гласн. Етн. музеја, 1926., стр. 97) Броћем (ализариниом) се боји дивном црвеном бојом.

Један мој познаник из Чумића рекао ми је да код њих *руји* значи наранџасти и за ову последњу реч они раније нису уопште знали. Тако

млеко од росопаса (русце) који тамо расте (они росопас зову роса) има *рују боју*; даље, Сунце је код њих такђе *рује боје*. Међутим *руја кокош* је она која је црвеног или црвенкастог перја, дакле *руји* значи и црвен, црвенкаст, али кажу да руја кокош носи и *руја јаја*, тј. јаја која нису беле већ имају жућкасту боју. *Руја* или *руја* име је кокошци рујава перја (Крста Божовић, Доброљупци, округ крушевачки). У околини Горњег Милановца црвена кокош зове се *рујка*. *Рујо говече* је црвене боје, а у околини Г. Милановца во црвене боје зове се *рујко* (жујоња) а крава *рујка* (жутуља). Исто тако их зову у Неготинској крајини. Н. Петровић у француско-српском речнику превео је француску реч *bresson* са *рујоња*. Ова је реч направљена према народним именима за волове (сивоња, шароња, мркоња ...) ²²

За *рују боју* се употребљава кора од биљке *рујака*. (Ј. Павловић, Српски етн. збор., Београд, 1921, стр. 36)

Руја, рујава је црвенонаранџаста боја на народној ношњи. (Бељина, Космај, Картотека етн. м. 180)

Рујевно вино = рујно вино

Придев *рујеван*, -вна, -вно има исто значење као и рујан. Тако у народној песми *Царица Милица и Змај од Јасћрејца* (II књ., стр. 233, стих 125) стоји:

И спреми му вина *рујевнога*...

Из потока вина *рујевнога* бију сласти каквих више нема
(Ј. Ј. Змај, Источни бисер, Београд 1920, стр. 65).

Рујевина вино

Реч *рујевина* има четири значења:

1. — *Рујевином* се у неким местима наше земље назива *руј*.

У шумама налазимо ове биљке: *рујевину* (*Rhus cotinus*). (Л. Марчић, Насеља, 26, 1930, стр. 514—515)

Са сјевера уз *Limun* има много *рујевине*. (D. Franić, Plitvička jezera, Zagreb, 1910, str. 37)

На Острици има... и по дну још *рујевине*... (Ј. Мишковић, Гл. СУД 34, 1872. стр. 241)

²² О речима које су изведене од речи *руј*, а односе се на имена животиња овде се даље неће говорити.

В. Карић (в. стр. 168, под 10) наводи да у окрузима чачанском, ужичком и књажевачком има доста *рујевине*.

У њој има доста рујевине и бере је сваки, како ко може. (С. Накићеновић, Насеља, 9, 1913. стр. 421)

Црљени се све-све'дно (куће) к'о *рујевина* у јесен по бреговима. (Б. Топић, Борци, 1939, стр. 142)

2. — *Рујевина* значи рујево дрво (као храстовина, јеловина ...), тј. посечено шибље које је служило за израду предмета и екстракцију жуте боје.

Тргују биљем (*рујевином* ...) (Ј. Дедијер, Етн. збор. XII, 1909, стр. 194, 342)

Пређа се пропере цеђем и пусти у одвар од *рујевине*²³ (Р. Н. Казимировић, Гласн. Етн. муз. у Београду, 1927, стр. 61)

Предање вели да су у Мораву њихови преци дошли да продају *рујевину*. (А. Урошевић, Срп. етн. зборник 51, 1935, стр. 182)

За ову жуту боју узимају дрво *rujevini* (ruj) (Ј. Kršnjavi, Listovi iz Slavonije, Zagreb, 1882, стр. 93)

Из шуме се извози шишарика, срчаник, *rujevina*. (Lovro Mihačević, Po Albaniji, Zagreb, 1911, стр. 86)

3. — Раније су поменута гумна на којима се млатио рујев лист (в. стр. 169, под 2 до 9), па се тако уситњен (самлевен) извозио и називао се *рујевином*.

Производ дубрава била је *рујевина* ... добивана од грања и цветова руја (Јиречек — Радоњић, Ист. Срба II, 1926, стр. 151)

Рујевину предају Љуботињани у Будву, те се носи у Инглеску за машћење. М. Медаковић, Живот и обичаји Црногораца, Н. Сад, 1860, стр. 143; (ср. А. Јовићевић стр. 169, под 2)

Као што је раније речено, из Црне Горе се углавном извозио лист од руја.

4. — *Рујевина* — *рујно вино*. У народној песми *Ојетџи Љујишца Богдан и сестира му* (I књ. 1932, стр. 489) у стиху 69 (в. и стих. 117 и 120) стоји:

Тад он седе пити *рујно вино*.

а у стиху 107:

Да пијемо *Рујевину вино*

Рујевина вино је дакле исто што и *рујно вино*.

²³ Домаћице у планинским селима Санџака за бојење предива још и данас употребљавају кору од јове, ораха и *рујевине*. Политика, 8. IX 1974, стр. 13.

Уздигла превез те се могло видети како јој оно једро лице полива руменило као *рујевина*. (Ј. Веселиновић, Хајдук Станко, 1896, стр. 365)

Марко сеђаше с Јовом и Маринком у хладу орахову. Пред њима пуна оканица *рујевине*, па разговарају. (Ј. Веселиновић, Сlike из сеоског живота I, СКЗ. Београд, 1896, стр. 149)

Могоа сам лепо остати па у топлој соби при чаши *рујевине*, а у лепом разговору, слушати како напољу бесни. (Ј. Веселиновић, Целокупна дела I стр. 350),

Чаша *рујевине* је у Мачви у доба Ј. Веселиновића значила исто што и чаша рујног (црног) вина („чаша црњака“).

Ogovaram slatkovodnu ribu, hvalim morskú, ličke jaganjce i dalmatinsko rujevini vino u mješinama doneseno. (I. Cepelić, Glasi i poglasja iz lovova (crtice) Osijek, 1940, стр. 39).

Руј — црвена боја, црвенило, цраен, руменило

Сам руј употребљава се у литератури за упоређење, тј. место црвене боје његова плода и његова црвеног листа у јесен.

Лијепа је веле *рујна зора*, али мени је лепши *руј* на свелијем образима, на свелијем усницама. (М. Живковић, Босанчице, Београд, 1897, стр. 76)

Пукло срце Смедеревке,

Чуј, роде, чуј,
(Рефрен) Просуо се *руј*,
Просуо се, просуо се, просуо се *руј*.

Народна песма из смедеревског краја (Лозовик). Текст и подаци из музичке редакције Радио-Београд.

... Dame u bojama *vinskog ruja* i nebeskog plavetnila. (V. Vilović, Vijenac, 1924, стр. 65)

I sunce već zalazi, te se za njim zasjaji i zarumeni nebo čudnim rumenilom, čudnim *rujem*. (Osman-Aziz, (M. Milićević), Na pragu novog doba, Zagreb, 1896, стр. 8).

Rujna zoro posestrimo,
Rudjela si sto put ljepša
I zlatnija nego sada,
Ali nikad *rujem* svojim
Ne ublaži moje jade. (Т. Alaupović, Pjesme, Zagreb, 1902,
стр. 15)

Кад се спусти тихо вече
Кад облије земљу *руј*. (И. Ђ., Даница VIII, 1867, стр. 769)

Divna tvoja oranja u jutra
Crvena rujet i sveži pregnućem. (I. Mamuzić, Nove pjesme,
S krstopuća, Osijek, 1929, str. 21)

Рујем су руделе крушке караманке ...
Све је рудело под нашијем сводом: (С. Вукосављевић,
Поезија младих, Уредио Р. Тошовић, Београд, 1948, стр. 21)
I Sisak plamsa u sutona *ruji* (V. Nazor, Еrika I Zagreb,
1918, стр. 112)

Obližnje jezero sjaji se crvenim svjetlošću u *ruji* plamenova
(V. Nazor, Pripovijetke, Zagreb, 1947, стр. 228)

Ни *руј* са твојих усана не вене
И пију блесак твоје тамне зене. (Ј. Радуловић, За утехом,
Београд, 1926, стр. 11)
... у сјајном мору вечерњег *руја* (В. Петровић, На прагу,
Београд, 1913, стр. 120)

Позади на шумовитим брежуљцима подгорја Рудника тре-
пери јесен у *рују* и злату. (М. Настасијевић, Музичке драме,
Београд, 1938, стр. 83)

Ко снег кад копни усахну нам наде
И *руј* усана што их целов додó! (М. Матовић, Књ. север,
Суботица, 1927, стр. 57)

Дај ми чашу *руја*! (Ј. К. Борјановић, Збирка речи ...
1904—1906 27. V 66)

(место: руменике, црвенике, рујног вина, „црњака“).

... љетнег дана који је оним *гримизним рујем* ... (Ј. Козарац, Мртви
капитали, Београд, 1910, стр. 57)

Руј — жуџа боја, жуџило, наранџаста боја.

А до цркве тиком био дворац стари
Прозоре му светле *руј* сунчани боји. (М. Шапчанин, Цел.
дела I, Београд, стр. 195)

Боли ме нихање у вршцима јабланови где је јесен истакла
свој жарки *руј*. (Б. Јевтић, Дани на Миљацки, 1935, стр. 99)

Руј сунчани на усне му слеће (Забавник, Додатак Српских
новина, Крф, 1917—1918, 2/3)

Šume, oblivene zlatnim večernjim *rujet* čine ti se kao udaljeni
otoci. (E. Kumičić, Gospođa Sabina, Zagreb, 1883, стр. 427)

Како је лијеп и поносан, онако обливен *рујем* сунца (Борба, Београд, 1952, бр. 10, стр. 6)

Јесен је на све стране *рујем* бојила гране. (Политика за децу, 1974. 10. X стр. 1)

*Рујији*²⁴ *се* (*се*) — бојити црвенкасто, жуто или наранџасто, као руј; црвенити се; жутети.

... Трибунала ево челичних зидина,
Чије горде куле при зраци *рује* (М. Бојић, Урошева
женска, Песме и драме, Београд, СКЗ, 1927, стр. 224)

A zašto lišće u jesen počne da žuti (*ruji*) i da pada? (D. Nopadić, Osnovi šumarstva, Zagreb, 1924, str. 25)

Vino *se ruji* u sjajnim kupama. (V. Nazor, Epika I Zagreb, 1918, str. 140)

... gore sa bregova sve *se rujilo* od svjetlosti i žara ... (K. Š. Đalski, Sveukupna djela I, III Diljem dcma, Zagreb, 1918, str. 32)

... Sama je uzme namještati koketno na bujnu, smeđu kosu, kojom se prelijevala i *rujila* ista crven, kakva se vidi na starim umjetničkim slikama. (Š. K. Đalski, Sveukupna djela, ser. IV, sv. II Zagreb, 1914, str. 50)

Сањалачка гора бруји
А по странама
Наранџа се стидно *руји*
Међу гранама (В. Илић, Песме I СКЗ, 1907, стр. 66).

Градско небо се нада мном модри и *руји* (Ј. Боновић,
Горски токови, Пјесме, Београд, 1947, стр. 129)
И изгуби се међ цвећем што *руји*... (М. Королија, Песме,
Београд, 1933, стр. 19)

Ti joj ljubavne priče
Pričaš istoka bajna,
Stidom *se ona ruji*
Као zorica sjajna. (Т. Alaupović, Pjesme I Zagreb, 1902,
стр. 23)

Западом *се* небо *руји*. (Дзаница, VII, Н. Сад, 1866, стр. 229)

... mramorne *се* stepenice mramornih palača *рује* i puše građanskom krvlju. (А. Т. Matoš, Ogledi, Zadar, 1905, str. 135)

У разору турчинак *се руји*. (М. Јакшић, Песме, Велика Кикинда, 1893, стр. 47)

²⁴ Рујети, рујим, у Левчу и Темнићу значи зујати (нпр. пчеле) (Ст. Мијатовић)

Рујнији се — рујити се

Исток се тек почиње *рујнији*?

И с њега скоро проћи ће мрак. (Даница, VII, 1866 стр. 774).

Рујев

Овај адјектив може имати два значења.

1. Који припада рују, који је од дрвета руја.

Гледам бистру реку како тече

Са јесењим *лишћем рујевим* (Б. Ковачевић, Пoesија, Београд, 1926, стр. 8)

... и штапићем од некаква *рујева* дрвета са сребрном главом Маратовом... (Л. Комарчић, Два аманета, 1914, стр. 42)

Рујево дрво за затворено жуту боју, а *лишће* с галицом за црну. (В. Карић, Србија 1887, стр. 398)

Шушне л' гдјегод покрај пута гуја

Ил' *рујева* испод *грма* зече. (И. Мажуранић, Смрт Смаил-аге Ченгића, II Ноћник, 8. стих)

2. Исто што и *рујан*, тј. означава црвену одн. жуту (наранџасту) боју руја.

Пролећни дане ... ти ћеш

Стрсти с воћа *цеће рујево* (Б. Ковачевић, Песме, СКГ XIX 1926, стр. 179)

... боје одела: вишњева, *рујева* (М. Ђ. Милићевић, Кн. Србија, 1876, стр. 301)

За лубенице и њихове *румене* кришке, за ту *рујеву* власт... (Д. Ђосић, Каталог сликара М. Поповића, Београд, 1974, стр. 45)

Све се у *рујево златину* обукао одећу сунца. (Ј. Драгашевић, Песме, Београд, 1869, стр. 82)

Обавијене су у *рујеву* (оранџасту) хартију. (Српске новине, 1877, стр. 334)

Ил' си жељна *вина рујевога*

Ил' симита леба бијелога. (Нар. песме, Вила III, Београд, 1867, стр. 454)

Па се прелева као какво велико повесмо од *рујева* свиле. (М. Ђ. Милићевић, Зансест, Земун, 1894, стр. 42)

Рујав — рујан; рујев

Гледајући на мирну површину... и која се дијели од опалног неба *рујавом* цртџм руменила. (Р. Николић, Са Сунчаних обала I, Београд-Земун, 1927, стр. 10)

Над још успаваним логором развила се *рујава* ... мека и топла светлост јунског сунца. (Мил. Јовановић, Трубач, СКГл. XV, 1905, стр. 321)

Кошуље су у неким селима, особито у Средњој Ресави, шаране *жујим* (*рујавим*) памуком — ћенаром и личе на кошуље које се виђају на Нишлицама. (Ст. Мијатовић, Гл. Етн. музеја IV, Београд, 1929, стр. 13)

Прозори су јој били осветљени једном треперавом, *рујавом* светлошћу. (Б. Ђосић, Египћанка, 1928, стр. 38)

Рујаво се боји у рују. *Рујаво се дрво* одеље и потопи у врелој води да стоји до пет дана. (Ст. Мијатовић, Живот и обичаји народни, Занат., 1928, стр. 19)

Рујаван — рујан

Светлост, необично *рујавна* светлост, пливала је по колу. (Даница II, 1861, стр. 260)

Ах ти танка девојко!
С прстићима *рујавним*
И ноктићима кристалним
Рајска душо, шта ли си? (С. М. Сарајлија, Драгољуб,
1846, стр. 305)

И Даницу виђао сам
У *рујавном* свом оделу
Кад јутарњом румен-бојом
Васиону кити целу. (М. Д. Даница, VIII, Н. Сад, 1867,
стр. 12)

Рујани — рујан

У једном примеру место рујан употребљен је облик *рујани*:

Око јој пуно злаћани стрела,
Љубавне крви *рујане* жедни... (М. Нешковић, Даница X,
1869, стр. 372)

Рујен — рујан (црвен, жут ...)

Al' on neće *rujenoga vina*... (Hrv. nar. pjesme II Zagreb,
1897, стр. 331)

Naropi ih *vina rujenoga*... (O. S. Grčić, Kotar. nar. pjesme,
Šibenik, 1930, стр. 110)

Велики *рујени* и усијани сунчев диск, као на копљима подиже се над огрмну средоземну котлину. (Бр. Лазаревић, Сеоска основа, СКГл XXX 1930, стр. 342)

Рујенов — рујан

„I ponesi vino *rujenovo*,
Pak porani na noge lagahne...“ (Stj. Ivičević, Vienac izdarja narodnoga, 1861, стр. 94)

Рујика — руј (Босна, Книнска околина, Србија)

Мелпају у лекзвите траве *рујике*, аптовине и боце. (М. Ђ. Милићевић, Жив. Срба сељака, Београд, 1894, стр. 143)

Рујак

1. — Значи *руј*

Што на лепо лице зорица *рујак* не точи? (Н. Ђорић, Косово, Београд, 1902, стр. 88)

За бојање се употребљава: за *рују* боју кора од биљке *рујака*. (Ј. Павловић, Српски етн. збор. 22, Жив. и обич. народни, 12, Београд, 1928, стр. 36)

2. — *Рујак* значи место где има много руја. (М. Т. Станојевић, Средњи Тимок)

Рујански — придев од Рујно²⁵

Рујански монаси нису знали резати матрице и у њима слова лити. (Љ. Стојановић, Ст. српска штамп. СКГл. VII 1902, стр. 448)
Јован Млаћки, сердар *рујански*. (Забавник Д. Давидовића, Крагујевац, 1835, стр. XXVI)

Рујанац, из Рујна, Ужичанин.

Рујац, човек риђе, црвене косе; плав.

Рујасӣ — црвенкаст.

... два вола длаке један црне, а други *рујасӣ*. (Срп. нов., 1907, стр. 19.)

Рујевиӣ — што има руја:

Друмови излокани, кише сјаве и шуме *рујевиӣе*. (Р. Драинац, XX век 1939, књ. 1, стр. 492)

Рујило — црвена боја

²⁵ Од *рујан* — септембар адј. је такође *рујански*

Само се мени њена шара не допада. Ја сам овде метнула крмез, а овде *рујило*. (Ј. Веселиновић, Српски писци VIII, Београд, стр. 386)

Рујина — оно што је рујно, што се односи на рујну боју (црвену, жуту, наранџасту)

Његова (сунца) *рујина* захватила је цео запад и раскошно бојила облаке и даљине. (Ј. Калаџиновић, Месец данас с чобанима, Београд, 1938, стр. 149)

Рујшиће, место где расте много руја. (М. Т. Станојевић, Тимок), али може значити такође и место где је некад било много руја.

Рујкос — црвенкасте косе, риђ.

Постоје и именице изведене од рујан: *рујност*, *рујноћа*.

Папрад покривена неком јарком *рујношћу* као да је сунце на заходу позлатило. (Г. Божовић, Узгредни записи, Београд, 1926, стр. 54)

У његовом чару,
Чаровној *рујноћи*,
Само тебе светске

Уочиће очи. (М. Кујунџић, Абердар, Песме, Други јек, Београд, 1870, стр. 16)

Рујница, гљива жуте боје (*Agaricus deliciosus*) или црвенкасте боје (*Lactarius deliciosus*) (адј. рујнички), тако назвате по боји (рујна боја), а постоји и назив *рујњача* (*Lactarius terminosus*)

★

★ ★

Наш народ је одавно познавао руј и будући стално у додиру с њим запазио је неке његове посебне особине, па је према тим особинама давао значења и речи руј и од њега изведеним речима, али у свим случајевима било је у питању промена боје као код руја — рујева лишћа. Он га је раније и практично примењивао (бојење, штављење). Најзад, то је био и трговачки артикал који се извозио, као што је поменуто, још од средњег века. Колико је руј био распрострањен говоре многобројни топоними. Можда ни од једног другог дрвета нема толико изведених топографских и географских имена код нас као од речи руј.

Многи од народних назива у јези с рујем сачували су се у неким крајевима наше земље до данашњег дана.

У уметничкој књижевности (поезија, проза), а донекле и у стручној литератури, употреба речи *ruj* и од њега изведених речи није ретка, па се с тим сретамо и код савремених писаца.²⁶

Др Вукић М. Мићовић

R é s u m é

Vukić M. Mićović

RUJAN, RUJEVAN, RUJEVINA, RUJI etc.

Notre peuple a connu le *ruj* (*fustet*, *Rhus cotinus*) depuis le Moyen-âge, et étant toujours en contact avec le *ruj*, il a remarqué ses propriétés particulières: sa *fleur* est rougeâtre, parfois jaunâtre, son *fruit* est rouge; sa *feuille* verte, qui change vers la fin d'été, tout d'abord en *jaune*, ensuite en *orange* et en *rose*, pour en virer au mois d'octobre en *rouge* qu'il garde jusqu'à ce qu'il tombe. Cette couleur rouge donne une impression particulière parmi d'autres arbres de la région.

Le peuple a utilisé le *ruj* pratiquement: l'extrait aqueux de ses feuilles avec le vitriol vert (sulfate ferreux) pour la teinture d'une couleur noire et stable, et pour tanner les cuirs, particulièrement celle de chèvre. Son écorce et son arbre sont employés pour l'obtention des couleurs plus claires, ou des couleurs jaunes foncés, ses racines pour la teinture en rouge. Enfin c'était un article de commerce exporté depuis le Moyen-âge. De nombreuses toponymes parlent de la façon dont le *ruj* était répandu. On pourrait dire que le nom d'aucun autre arbre de nos régions n'a pas été autant utilisé dans les expressions topographiques et géographiques que celui de *ruj*.

Rémarquant ces particularités mentionnées, notre peuple a attribué d'après la couleur du fruit et de la feuille rouge, à nos vins d'aujourd'hui, les attributs suivants: *rujno* (*rujevina*, *rujevno*) *vino*, et dans la littérature encore *rujevo*, *rujeno*, *rujenovo vino*. De même, les lèvres, les roses, l'aurore, etc, ont été nommés *rujne*, d'après la couleur du *ruj*. Quand l'épis du blé prend la couleur d'or comme la feuille du *ruj*, ce blé est appelé *rujna pšenica*; quand le fruit vert, en mûrissant devient rose, le peuple l'appelle *rujno*

²⁶ Једна збирка песама Б. Петровића носи назив *Ruj*. „Просвета“ Београд, 1960.

(la prune ou autre fruit). Donc il s'agit dans tous les cas des changements de la couleur du *ruj*, c'est à dire de la couleur de la feuille de *ruj*, quoique certains auteurs pensaient autrement. Dans la comparaison on utilise le mot *ruj* (synonymes: *rujika*, *rujevina*, *rujka*) et pas seulement ses dérivés.

Beaucoup de noms populaires concernant le *ruj* ont été conservés dans certaines régions de notre pays jusqu'à nos jours.

Dans les belles lettres, et même dans la littérature technique l'emploi du mot *ruj*, ainsi que ses dérivés n'est pas rare, et de même nous rencontrons le mot *ruj* chez les écrivains contemporains.